

**ONDERZOEK NAAR
BEDRIJFSVOERING MET OPEN
DEUREN**

ONDERZOEK NAAR BEDRIJFSVOERING MET OPEN DEUREN

-Vertrouwelijk-

Door: drs. ing. Y.H.M. de Bie
Datum: 8 juni 2010

Project nummer: PCMANL084455

© Ecofys 2010
In opdracht van:
Ministerie van VROM

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Probleemstelling	5
1.3	Afbakening	6
1.4	Onderzoeksvragen	6
2	Methodiek	7
2.1	Onderzoeksvraag 1	7
2.2	Onderzoeksvraag 2	7
2.3	Onderzoeksvraag 3	8
2.4	Onderzoeksvraag 4	8
2.5	Onderzoeksvraag 5	8
3	Resultaten	9
3.1	Aantal bedrijven waarbij een open deur van toepassing kan zijn en die minder energie dan 50.000 kWh en/of 25.000 m ³ gas verbruiken	9
3.1.1	Branches waar een open deur beleid van toepassing kan zijn.	9
3.1.2	Aantal bedrijven per branche	9
3.1.3	Gemiddeld energieverbruik per bedrijf per branche	11
3.1.4	Aantal winkels met minder dan 50.000 kWh en/of 25.000 m ³	13
3.2	Aantal bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren	14
3.3	Aantal bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren die een inrichting zijn in de zin van de Wet milieubeheer	16
3.3.1	Definitie van een inrichting	16
3.3.2	Bedrijven die een inrichting zijn	16
3.3.3	Aantal inrichtingen met een bedrijfsvoering met open deuren	18
3.4	Centrale leverancier van koude/warmte: een inrichting?	18
3.5	Aantal overdekte winkelcentra die een inrichting zijn	20
3.5.1	Aantal overdekte winkelcentra in Nederland	20
3.5.2	Aantal overdekte winkelcentra met centrale koude/warmte levering	20
4	Conclusies en aanbevelingen	21

4.1	Conclusies	21
4.2	Aanbevelingen	21
	Referenties	25

Overzicht grafieken en tabellen

Figuur 1: Aantal winkels per branche.....	10
Figuur 2: Aantal horecagelegenheden.....	11
Figuur 3: Gemiddelde energieverbruiken winkels	12
Figuur 4: Gemiddelde energieverbruik horecagelegenheden	13
Figuur 5: Percentage winkels > 50.000 kWh/jr en/of 25.000 m3/jr	14
Figuur 6: Percentage horecagelegenheden > 50.000 kWh/jr en/of 25.000 m3/jr.....	14
Figuur 7: Resultaten steekproef percentage deur open/dicht	15
Figuur 8: Aantal bedrijven deur open/dicht	15
Figuur 9: Resultaten steekproef percentage met/zonder luchtgordijn.....	18
Figuur 10: Aantal bedrijven met/zonder luchtgordijn	18
Figuur 11: Centrale levering koude/warmte overdekte winkelcentra	20

1 Inleiding

Het Ministerie van VROM heeft Ecofys gevraagd onderzoek te doen naar MKB-bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren. Dit hoofdstuk beschrijft de aanleiding, probleemstelling, afbakening en onderzoeksvragen.

1.1 Aanleiding

- Kamervragen (2010Z00275) van de leden Van Gent en Vendrik (beide Groen links) over het sluiten van winkeldeuren om energie te besparen.
- Antwoord van de minister van VROM d.d. 11 februari 2010 met de toezegging van een onderzoek naar de omvang van de problematiek

1.2 Probleemstelling

- Winkels en horecagelegenheden vallen onder het regime van het Activiteitenbesluit.
- Doorgaans hebben winkels en horecagelegenheden een energieverbruik van minder dan 50.000 kWh/jr of 25.000 m³ gas/aardgas per jaar.
- Bedrijven beneden deze energiegrenzen hoeven geen energiemaatregelen te nemen met een terugverdientijd van 5 jaar; voor deze bedrijven geldt alleen de zorgplicht.
- Gemeenten merken dat winkels vaak de deuren open houden en tegelijkertijd in de zomer een airco aanzetten en in de winter extra moeten stoken vanwege de open deuren.
- Een bijkomend effect van de open deuren is dat luchtverontreinigende stoffen uit de buitenlucht de winkels in komen.
- De energievervalsing die plaatsvindt als gevolg van de open deuren is een ongewenste situatie.
- Veel gemeenten willen actie ondernemen en ook de Tweede kamer heeft vragen gesteld.
- VROM zal afhankelijk van de omvang van de problematiek actie ondernemen door het Activiteitenbesluit aan te passen of via maatwerkvoorschriften eisen dat energiemaatregelen genomen moeten worden voor open deuren.

1.3 Afbakening

- Voor kleine energieverbruikers (beneden de energiegrenzen) geldt alleen de zorgplicht.
- Boven de energiegrenzen geldt ook de verplichting om alle maatregelen te nemen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder.
- Alleen bedrijven die een inrichting zijn (vgl. Wet Milieubeheer) vallen onder de zorgplicht (Activiteitenbesluit art 2.1 lid 1: 'Degene die een inrichting drijft...').
- Bedrijven en winkels met een installatie (bijvoorbeeld een airco) met een aard- en nagelvast opgesteld vermogen van meer dan 1 ½ kilowatt zijn een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer.
- Indien in een winkelcentrum een centrale airco of centrale verwarming voor meer dan één bedrijf van toepassing is, is het betreffende bedrijf geen inrichting in de zin van de Wet milieubeheer.
- Onduidelijk is of de centrale leverancier van koude of warmte een inrichting is.

1.4 Onderzoeksvragen

1. Hoeveel bedrijven zijn er in Nederland waarbij een open deur van toepassing kan zijn en hoeveel daarvan verbruiken minder energie dan 50.000 kWh/jaar of 25.000 m³ gas/aardgas per jaar?
2. Bij hoeveel bedrijven is naar schatting sprake van een open deur?
3. Hoeveel bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren zijn een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer en vallen derhalve onder de zorgplicht?
4. Is een centrale leverancier van koude en/of warmte aan bedrijven een inrichting volgens de Wet Milieubeheer?
5. Hoeveel centrale leveranciers van koude en/of warmte zijn er in Nederland die een inrichting zijn volgens de Wet Milieubeheer?

2 Methodiek

Dit hoofdstuk beschrijft de onderzoeksmethoden die gebruikt zijn.

2.1 Onderzoeksvraag 1

Hoeveel bedrijven zijn er in Nederland waarbij een open deur van toepassing kan zijn en hoeveel daarvan verbruiken minder energie dan 50.000 kWh/jaar of 25.000 m³ gas/aardgas per jaar?

Onderzoeksmethode

- Beschrijving voor welke branches een open deur van toepassing kan zijn. Een eigen inschatting zal worden getoetst bij minimaal twee vertegenwoordigers van het MKB (bijvoorbeeld KvK, MKB Nederland).
- Bepalen van het aantal bedrijven per branche. Er wordt gebruik gemaakt van cijfers van het CBS, Bedrijfschappen.
- Bepalen van het gemiddeld energieverbruik per bedrijf per branche. Er wordt gebruik gemaakt van gemiddelde (winkel)vloeroppervlakten (bron: bedrijfschappen) en kengetallen voor energieverbruik per m² per branche (bron: Agentschap.nl, Energiecentrum).
- Bepalen van het aantal winkels (per branche) boven en onder de norm van 50.000 kWh/jaar of 25.000 m³ aardgas/jaar. Er wordt gebruik gemaakt van de hiervoor berekende gemiddelde energieverbruiken.

2.2 Onderzoeksvraag 2

Bij hoeveel bedrijven bij onderzoeksvraag 1 genoemde groep is naar schatting sprake van een open deur?

Onderzoeksmethode

Steekproef in winkelstraten Uitgaande van een foutenmarge van maximaal 5%, een betrouwbaarheid van minimaal 95%, een spreiding van 50% (meest conservatieve keuze) en een populatie van 108.000 winkels in Nederland, is een minimale steekproefomvang van 383 winkels nodig.

In dit onderzoek wordt een meting bij 400 winkels gedaan, wat overeenkomt met een foutenmarge van 4,89%. Gemeten wordt in 13 series van 30 en 1 serie van 10 naast elkaar liggende of anders in dezelfde straat gelegen winkels verdeeld over meerdere aselect gekozen winkelstraten in minimaal twee grote en twee middelgrote steden. Tijdens de steekproef zal het aantal winkels, de branche waarin de winkel actief is en per branche het aantal winkels met open deuren geturfd worden. Indien het aantal metingen per branche te klein is, zal een uitspraak gedaan worden over de gehele sector.

2.3 Onderzoeksvraag 3

Hoeveel bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren zijn een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer en vallen derhalve onder de zorgplicht?

Onderzoeksmethode

- Theoretische bepaling welke bedrijven onder de definitie van een inrichting vallen. Te gebruiken bronnen zijn de Wet milieubeheer, onderzoek van Infomil naar definitie van een inrichting (<http://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/wet-milieubeheer/het-begrip>).
- Beschrijving welke bedrijven een inrichting zijn. Een eigen inschatting op basis van kennis van de sectoren en/of branches zal worden getoetst bij minimaal één gemeente, afdeling vergunningverlening/handhaving en bij Infomil. Ook zal tijdens de steekproef gekeken worden of er een luchtgordijn bij de winkeldeur hangt.
- Bepaling van aantal inrichtingen met een bedrijfsvoering met open deuren. Gebruik wordt gemaakt van de antwoorden op onderzoeksvragen 1, 2 en 3.

2.4 Onderzoeksvraag 4

Is een centrale leverancier van koude en/of warmte aan bedrijven een inrichting volgens de Wet Milieubeheer? Kan een centrale leverancier aangesproken worden op het nemen van maatregelen bij de individuele ondernemer?

Onderzoeksmethode

Bepalen of centrale leverancier van koude/warmte een inrichting is en nagaan of centrale leverancier mag worden aangesproken op maatregelen bij individuele winkels. Te gebruiken bronnen zijn de Wet milieubeheer, onderzoek van Infomil naar definitie van een inrichting (<http://www.infomil.nl/onderwerpen/integrale/wet-milieubeheer/het-begrip>), Waldo Kaiser/Patrick Dijk van Infomil en eventueel jurisprudentie.

2.5 Onderzoeksvraag 5

Hoeveel centrale leveranciers van koude en/of warmte zijn er in Nederland die een inrichting zijn volgens de Wet Milieubeheer?

Onderzoeksmethode

Bepalen aantal overdekte winkelcentra in Nederland Te gebruiken bronnen zijn CBS, Raad voor Nederlandse Winkelcentra, Bedrijfschap Detailhandel. Toetsing van de aanname dat alle (semi)overdekte winkelcentra centraal verwarmd en gekoeld worden aan de hand van een steekproef onder 6 winkelcentra (foutenmarge 10%, betrouwbaarheid 90%, populatie 500, spreiding 98%).

3 Resultaten

Dit hoofdstuk beschrijft per onderzoeksvraag de onderzoeksresultaten.

3.1 Aantal bedrijven waarbij een open deur van toepassing kan zijn en die minder energie dan 50.000 kWh en/of 25.000 m³ gas verbruiken

3.1.1 Branches waar een open deur beleid van toepassing kan zijn.

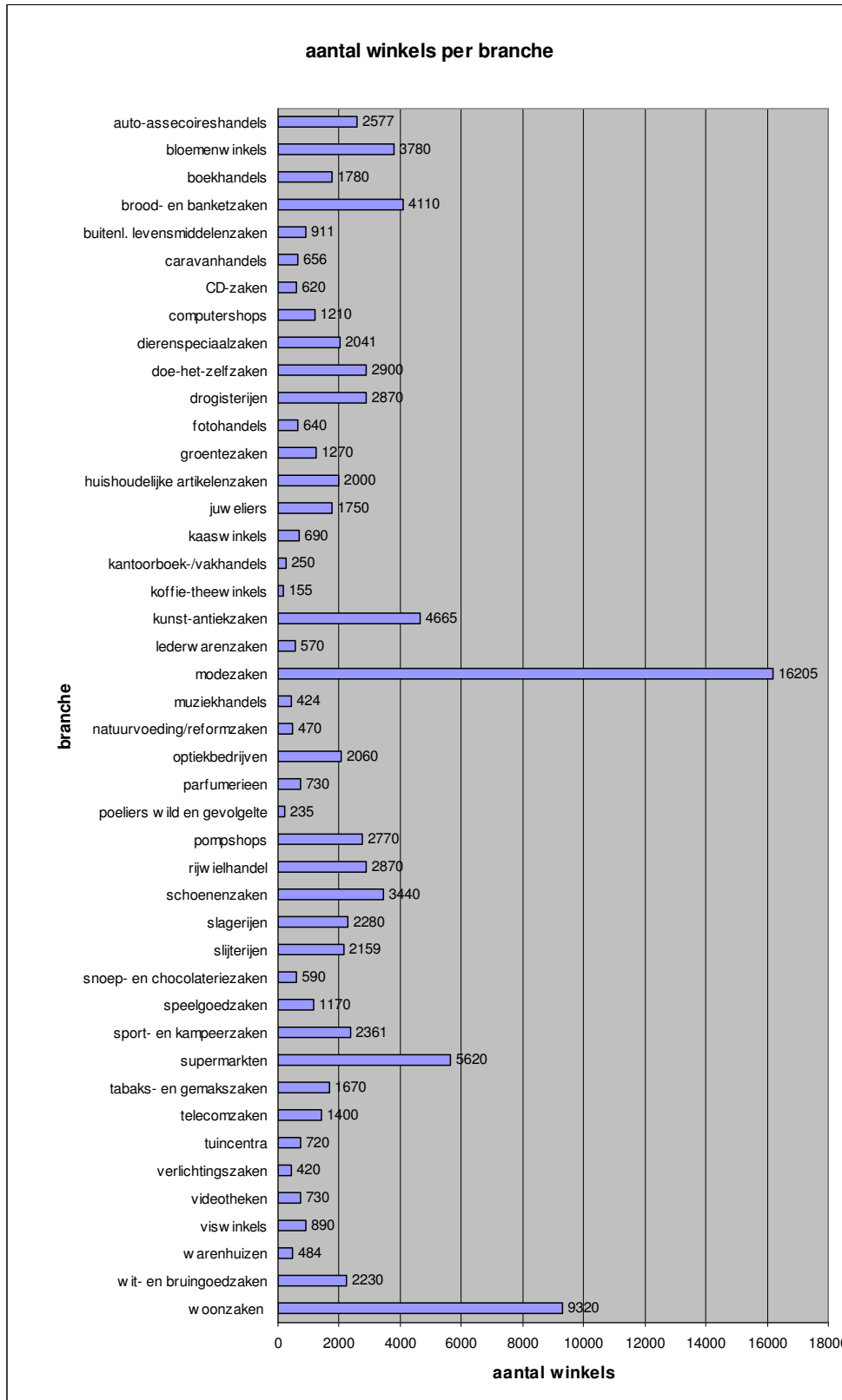
Bedrijven waar een bedrijfsvoering met open deuren van toepassing kan zijn, zijn voornamelijk winkels. Horecagelegenheden hebben hun deuren meestal dicht om klanten een aangenaam comfort te kunnen bieden. Twee vertegenwoordigers van het MKB (MKB Nederland en KvK Limburg) zijn gepolst voor wat betreft deze aannames. Hun verwachting is dat de aanname voor horecagelegenheden niet voor 100% opgaat. Daarom zal de horeca meegenomen worden in dit onderzoek.

3.1.2 Aantal bedrijven per branche

In Nederland zijn circa 78.000 actieve ondernemingen in de detailhandel, die meerdere winkels/vestigingen kunnen hebben (bron: CBS). Het totaal aantal winkels in Nederland bedraagt circa 113.000 (bron: Hoofdbedrijfschap Detailhandel). Hierin zijn niet meegenomen de ondernemingen die detailhandel als nevenactiviteit hebben, zoals kappers die haarproducten verkopen.

De detailhandel is onderverdeeld in voedings- en genotsmiddelenwinkels, non-food winkels, tankstations en de handel die niet in winkels plaatsvindt, zoals de markthandel en de handel via internet- en postorderbedrijven. Indien de markthandel en de categorie geen winkel/geen markthandel, die voor dit onderzoek niet relevant zijn, buiten beschouwing wordt gelaten, komt het aantal winkels uit op circa 97.000 (bron: Hoofdbedrijfschap Detailhandel).

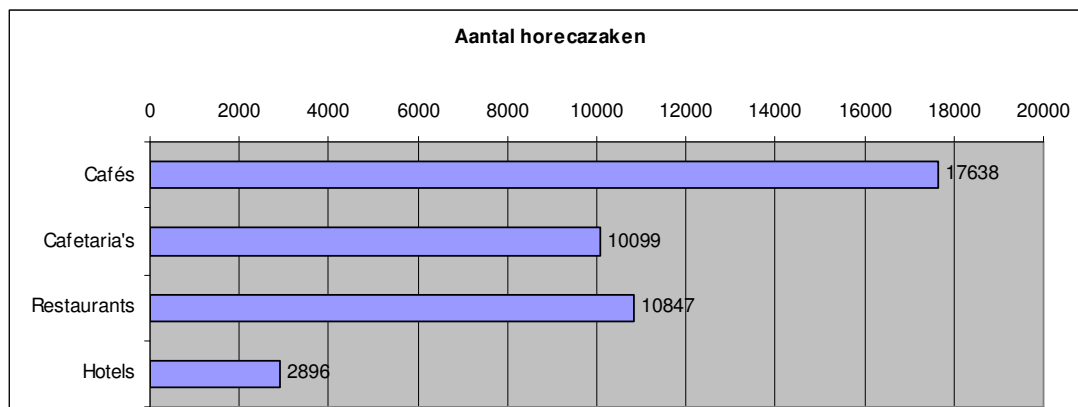
In onderstaande figuur zijn het aantal winkels per branche weergegeven.

Figuur 1: Aantal winkels per branche

De top 3 van branches met de meeste winkels zijn de modezaken (16.205), de woonzaken (9.320) en de supermarkten (5.620). De verdeling non-food/food is ongeveer 73.000/24.000 (75%/25%).

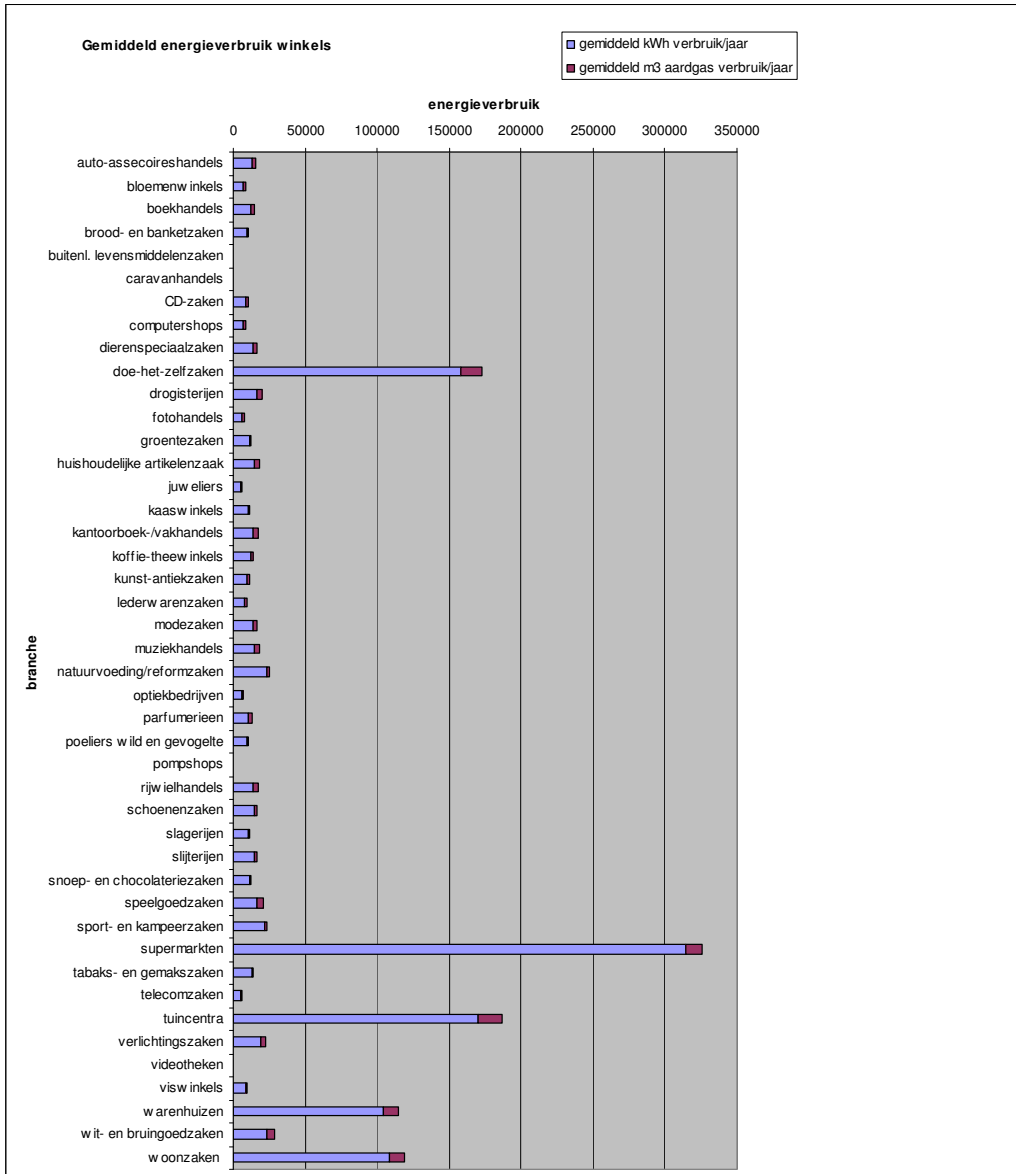
Het aantal horeca ondernemingen bedraagt circa 38.500 (bron: Bedrijfschap Horeca en Catering) en het aantal horecagelegenheden circa 42.000 (bron: Kenniscentrum Horeca). Hieronder vallen hotels, pensions, restaurants, cafetaria's en cafés. Het aantal horecagelegenheden is in figuur 2 per subsector weergegeven.

Figuur 2: Aantal horecagelegenheden

3.1.3 Gemiddeld energieverbruik per bedrijf per branche

Het gemiddeld energieverbruik voor de verschillende branches binnen de detailhandel is berekend op basis van gemiddelde winkelvloeroppervlakten (bron: Hoofdbedrijfschap Detailhandel) en gemiddelde energieverbruiken per m² (bron: SenterNovem, MKB Energiecentrum). De gemiddelde energieverbruiken zijn in onderstaande grafiek weergegeven.

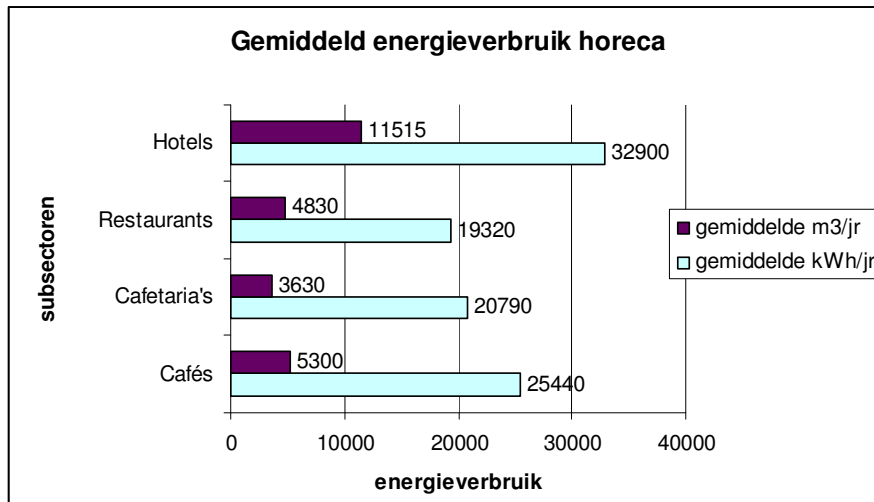

Figuur 3: Gemiddelde energieverbruiken winkels

Uit bovenstaande grafiek valt af te lezen dat de winkels in de meeste branches minder dan 25.000 kWh/jaar en/of 50.000 m³ aardgas/jaar verbruiken. De branches met bedrijven die meer dan 25.000 kWh/jaar of 50.000 m³ aardgas/jaar verbruiken zijn de doe-het-zelfzaken (157.680 kWh/jaar), de supermarkten (314.502 kWh/jaar), de tuincentra (170.208 kWh/jaar), de warenhuizen (104.256 kWh/jaar) en de woonzaken (108.432 kWh/jaar).

Op basis van het gemiddelde energieverbruik per branche en het aantal winkels per branche is het totale energieverbruik binnen de detailhandel 4400 GWh/jaar en 405 miljoen m³ aardgas/jaar. Circa 20% van de winkels is verantwoordelijk voor 77% van het totale elektriciteitsverbruik en 54% van het totale gasverbruik.

Het gemiddeld energieverbruik voor de verschillende subsectoren binnen de horeca is berekend op basis van gemiddelde vloeroppervlakten (bron: Bedrijfschap Horeca en Catering) en gemiddelde energieverbruik per m² (bron: MKB Energiecentrum). Het gemiddelde energieverbruik is in onderstaande grafiek weergegeven.

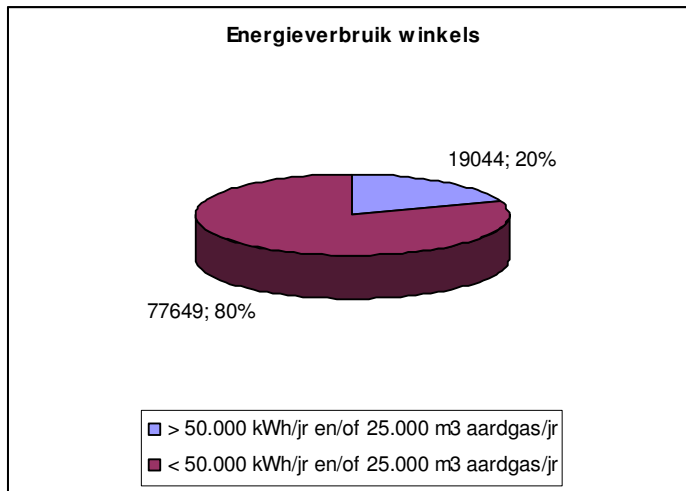
Figuur 4: Gemiddelde energieverbruik horecagelegenheden

Op basis van het gemiddelde energieverbruik vallen alle horecagelegenheden onder de norm van 50.000 kWh/jaar en/of 25.000 m³ aardgas/jaar. Indien differentiatie plaatsvindt naar vloeroppervlakte valt 82% van de horecagelegenheden onder de norm.

Op basis van het gemiddelde energieverbruik in de horeca en het aantal horecagelegenheden, is het totale energieverbruik binnen de horeca 807 GWh/jaar en 190 miljoen m³ aardgas/jaar. 18% van de horecagelegenheden is verbruikt meer dan 50.000 kWh en/of meer dan 25.000 m³ aardgas per jaar. Op basis van de beschikbare gegevens kan niet berekend worden voor welk percentage van het totale elektriciteitsverbruik en gasverbruik zij verantwoordelijk zijn.

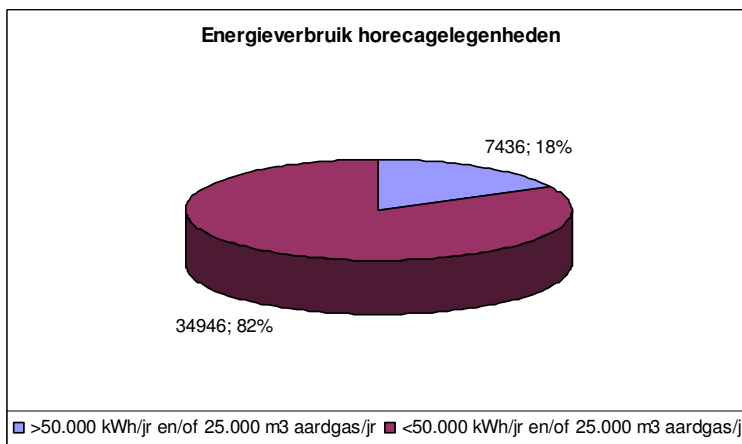
3.1.4 Aantal winkels met minder dan 50.000 kWh en/of 25.000 m³

Het aantal winkels met minder dan 50.000 kWh/jaar en/of 25.000 m³ aardgas/jaar wordt geschat op 78.000 (het totaal aantal winkels minus de som van de winkels in branches met een hoger gemiddeld verbruik van 50.000 kWh/jaar en/of 25.000 m³ aardgas/jaar). Dit komt overeen met circa 80% van het totaal aantal winkels. Dit geschatte aantal zal in werkelijkheid hoger liggen omdat met gemiddelde energieverbruiken per branche is gerekend en alle winkels in branches met een gemiddeld energieverbruik groter dan 50.000 kWh/jr en/of 25.000 m³/jr zijn meegeteld, terwijl het werkelijke energieverbruik van een winkel lager kan zijn.

Figuur 5: Percentage winkels > 50.000 kWh/jr en/of 25.000 m³/jr

Het aantal horecagelegenheden met minder dan 50.000 kWh/jaar en/of minder dan 25.000 m³ aardgas/jaar bedraagt circa 35.000 (de som van het aantal horecagelegenheden met een gemiddeld vloeroppervlakte in ranges van 100-199, 200-499 en >500 m² met een hoger gemiddeld verbruik van 50.000 kWh/jaar en/of 25.000 m³ aardgas/jaar). Dit komt overeen met 82% van het totaal aantal horecagelegenheden.

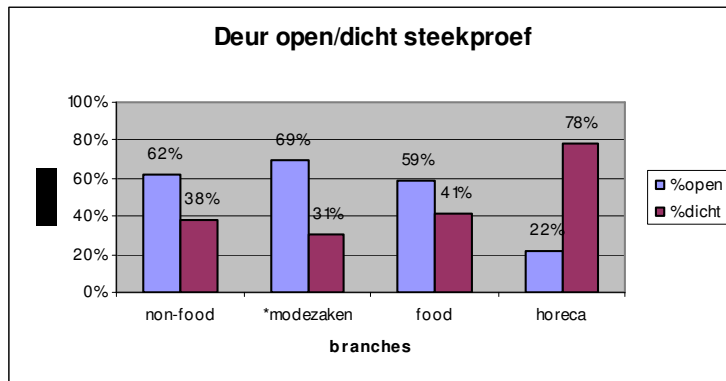

Figuur 6: Percentage horecagelegenheden > 50.000 kWh/jr en/of 25.000 m³/jr

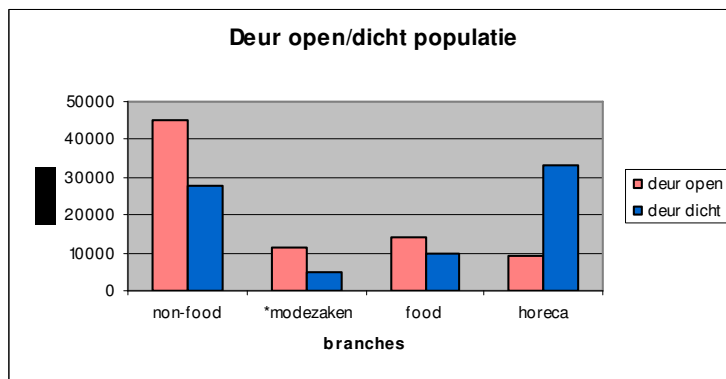
3.2 Aantal bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren

Om het aantal winkels en horecagelegenheden met een bedrijfsvoering met open deuren te kunnen schatten is een steekproef gehouden onder 482 winkels en horecagelegenheden in meerdere aselect gekozen winkel-/horecastraten in twee grote (Amsterdam, Utrecht) en twee middelgrote steden (Maastricht, Haarlem). De steekproef heeft plaatsgevonden in de periode 6 maart tot 13 maart 2010.

De temperatuur bedroeg gemiddeld 6 °Celsius. Het overwegende weertype was droog en zonnig/bewolkt. Gemeten is in series van circa 30 naast elkaar of in dezelfde straat gelegen winkels. Per winkel is gekeken tot welke branche de winkel behoort, of de deur openstaat en of er een luchtgordijn aanwezig is. De resultaten van de steekproef zijn in onderstaande figuren weergegeven.

Figuur 7: Resultaten steekproef percentage deur open/dicht

Figuur 8: Aantal bedrijven deur open/dicht

Uit de resultaten van de steekproef valt af te lezen dat:

- 60% van de winkels in zowel de food als de non-food de deur open heeft staan. De modezaken, die vaak vertegenwoordigd zijn in de winkelstraten, springen eruit met 70%.
- De meeste horecagelegenheden (80%) hebben hun deur zoals verwacht dicht.

Uit de resultaten van de steekproef kan met een betrouwbaarheid van minimaal 95% en een foutenmarge van minder dan 5% voor de gehele populatie geconcludeerd worden, dat het aantal winkels en horecagelegenheden met een bedrijfsvoering met open deuren circa 68.500 (49%) bedraagt, waarvan 59.500 (60%) winkels en 9.000 (20%) horecagelegenheden.

3.3 Aantal bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren die een inrichting zijn in de zin van de Wet milieubeheer

3.3.1 Definitie van een inrichting

Het begrip 'inrichting' wordt in algemene zin gedefinieerd in artikel 1.1 lid 1 Wm. Een inrichting wordt daarin omschreven als: *"Elke door de mens bedrijfsmatig of in een omvang alsof zij bedrijfsmatig was, ondernomen bedrijvigheid die binnen een zekere begrenzing pleegt te worden verricht."*

Indien op de vier hieronder geformuleerde vragen met 'ja' kan worden geantwoord, is sprake van een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer:

- Is de uitgevoerde activiteit bedrijfsmatig of heeft een bedrijfsmatige omvang?
- Betreft het een continue activiteit?
- Vindt de activiteit binnen een zekere begrenzing plaats?
- Valt de activiteit onder het Inrichtingen-en vergunningenbesluit milieubeheer?

In Bijlage I. van het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer onder Categorie 1 onderdeel 1.1 vallen bedrijven onder inrichtingen, waar:

- één of meer elektromotoren aanwezig zijn met een vermogen of een gezamenlijk vermogen groter dan 1,5 kW, met dien verstande, dat bij de berekening van het gezamenlijk vermogen een elektromotor met een vermogen van 0,25 kW of minder buiten beschouwing blijft;
- een of meer verbrandingsmotoren aanwezig zijn met een vermogen of een gezamenlijk vermogen groter dan 1,5 kW, met dien verstande, dat bij de berekening van het gezamenlijk vermogen een verbrandingsmotor met een vermogen van 0,25 kW of minder buiten beschouwing blijft;
- een of meer voorzieningen of installaties aanwezig zijn voor het verstoken van brandstoffen met een thermisch vermogen of een gezamenlijk thermisch vermogen groter dan 130 kW.

3.3.2 Bedrijven die een inrichting zijn

Doorgaans hebben winkels en horecagelegenheden een CV-installatie en/of warmtapwaterinstallatie met een thermisch vermogen van minder dan 130 kW. Bedrijven met een groter thermisch vermogen zijn bijvoorbeeld doe-het-zelf-zaken, supermarkten, tuincentra, warenhuizen, woonzaken en hotels.

Bedrijven met een luchtgordijn hebben een installatie die wordt aangedreven door een elektromotor of verbrandingsmotor. Een luchtgordijn wordt geplaatst boven de ingang van winkels en minimaliseert van het warmteverlies naar buiten. De warme lucht die boven door de deur wil ontsnappen, wordt door het luchtgordijn aangezogen, loodrecht naar beneden uitgeblazen en onderaan de deur buigt de luchtstroom weer terug de winkel in.

Daarnaast is de functie van een luchtgordijn het opwarmen van de binnenkomende koude lucht door ventilatie. De gordijnen kunnen worden verwarmd middels CV of elektra.

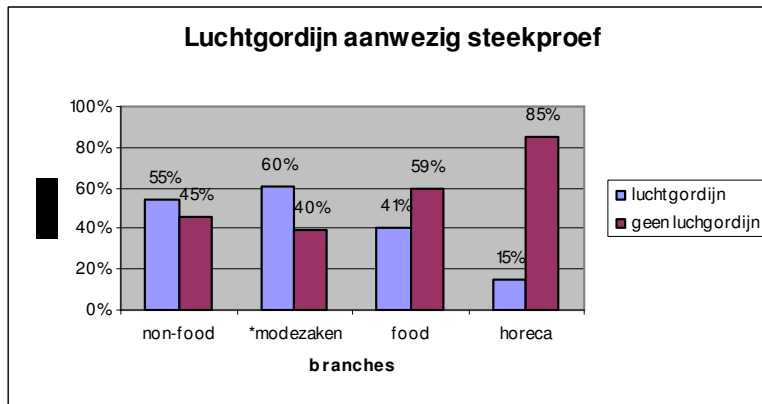
Navraag bij twee leden van de Vereniging Leveranciers van Luchttechnische Apparaten levert op dat het vermogen van een luchtgordijn varieert van circa 900 W voor een standaardwinkeldeur van 2 m breed en 2,5 m hoog, tot 1,5 kW voor een winkeldeur van 3,5 m breed en 2,5 m hoog.

De aannahme in het onderzoeksplan dat bedrijven met een luchtgordijn (meestal goed voelbaar en zichtbaar boven een winkeldeur en tijdens een steekproef eenvoudig te onderzoeken) een inrichting zijn, wordt hier weerlegd. Alleen wanneer daarnaast ook een luchtverwarmer en een airconditioning aanwezig zijn, kan het motorisch vermogen groter zijn dan 1,5 kW en er in de zin van de Wet milieubeheer sprake zijn van een inrichting.

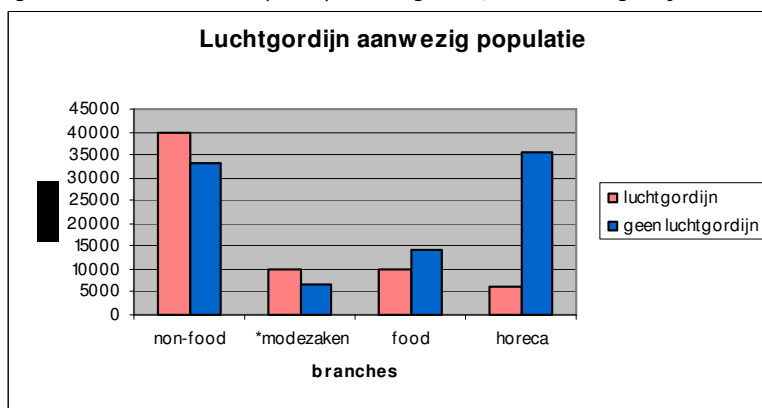
Bij een gemeentelijk vergunningverlener en bij Infomil is nagevraagd hoe men in de praktijk omgaat met het onderscheid inrichting/geen inrichting. Hieruit blijkt dat sinds de invoering van het Activiteitenbesluit onderscheid wordt gemaakt in categorie A (geen melding), B (wel melding) en C-inrichtingen (vergunningplicht). Onder de categorie A-inrichtingen vallen de meeste winkels. Omdat voor deze bedrijven geen meldingsplicht geldt, kent de gemeente deze bedrijven vaak niet eens, laat staan dat bekend is of ze een inrichting zijn volgens de Wet milieubeheer of niet.

Hoewel de aanwezigheid van een luchtgordijn niets zegt over het feit of een bedrijf een inrichting is of niet, is tijdens de steekproef wel meegenomen of bedrijven een luchtgordijn hebben, omdat met een goed geïnstalleerd, onderhouden en juist gebruikt luchtgordijn bij open deuren energie bespaard wordt. Hier past ook de nuancering dat een gesloten deur niet altijd energiezuiniger hoeft te zijn dan een open deur met luchtgordijn. Dit wordt mede bepaald door de frequentie waarmee een deur open en dichtgaat en de duur dat een deur openstaat.

De resultaten van de steekproef zijn in onderstaande figuren weergegeven.

Figuur 9: Resultaten steekproef percentage met/zonder lucht gordijn

Figuur 10: Aantal bedrijven met/zonder lucht gordijn

Uit de steekproef blijkt dat:

- Niet alle winkels en horecagelegenheden die hun deur open hebben ook een lucht gordijn hebben. In de non-food heeft circa 7% van de bedrijven die de deur open hebben geen lucht gordijn (bij modezaken 9%) en in de food circa 18%;
- Van de horecagelegenheden die de deur open hebben, heeft circa 7% geen lucht gordijn.

3.3.3 Aantal inrichtingen met een bedrijfsvoering met open deuren

Op basis van de resultaten uit de onderzoeksvragen 1, 2, 3.1 en 3.2 kan geen schatting gemaakt worden van het aantal inrichtingen met een bedrijfsvoering met open deuren. Dit kan alleen door in aanvullend onderzoek per onderneming het opgesteld vermogen te inventariseren.

3.4 Centrale leverancier van koude/warmte: een inrichting?

De vraag is of een centrale leverancier van koude en/of warmte een inrichting is in de zin van de Wet milieubeheer. De in paragraaf 3.3.1 geformuleerde criteria zijn van toepassing op een centrale leverancier van koude en/of warmte en

derhalve kan gesteld worden dat sprake is van een inrichting in de zin van de Wet milieubeheer:

- De uitgevoerde activiteit is bedrijfsmatig of heeft een bedrijfsmatige omvang.
- Het betreft een continue activiteit.
- De activiteit vindt binnen een zekere begrenzing plaats.
- De activiteit valt onder het Inrichtingen-en vergunningenbesluit milieubeheer.

Als de centrale leverancier van warmte en/of koude een inrichting is, behoort het hele winkelcentrum dan tot die inrichting of zijn de winkels in het winkelcentrum zelfstandige inrichtingen?

Volgens artikel 1.1 lid 4 Wm kunnen verschillende installaties één inrichting vormen als aan bepaalde criteria is voldaan.

"... Daarbij worden als één inrichting beschouwd de tot eenzelfde onderneming of instelling behorende installaties die onderling technische, organisatorische of functionele bindingen hebben en in elkaars onmiddellijke nabijheid zijn gelegen....."

Hieruit volgt dat verschillende installaties als één inrichting worden beschouwd, indien de installaties:

- tot dezelfde onderneming of instelling behoren.
- zij technische, organisatorische of functionele bindingen hebben.
- zij in elkaars onmiddellijke nabijheid zijn gelegen.

Het criterium 'de tot eenzelfde onderneming of instelling behorende (installaties)' wordt door de rechter niet steeds op dezelfde wijze geïnterpreteerd. Op basis van de jurisprudentie blijkt, dat er derhalve geen eenduidig antwoord gegeven kan worden op de vraag of het hele winkelcentrum tot een inrichting behoort of dat de winkels zelfstandige inrichtingen zijn. Dit wordt bevestigd door Infomil.

Gemeenten gaan hier pragmatisch mee om. Indien in een winkelcentrum supermarkten liggen, worden deze als een aparte inrichting gezien. Kleine winkels die gebruik maken van de centrale koude/warmte voorziening en geen airconditioning hebben, worden niet als aparte inrichting gezien.

Of een centrale leverancier mag worden aangesproken op maatregelen bij individuele winkels is derhalve ook niet evident. De rechter kan bepalen dat er onvoldoende organisatorische binding is om te spreken van één inrichting, omdat de bedrijven afzonderlijk worden geëxploiteerd en geen zeggenschap hebben in elkaars bedrijfsvoering.

De rechter kan ook bepalen dat in een winkelcentrum waar centraal warmte en/of koude wordt geleverd en de bedrijven onder één dak gevestigd zijn, er sprake is van een technische binding, waardoor vanuit milieuhygiënisch oogpunt wel kan worden gesproken van één inrichting. Dat er onvoldoende

organisatorische binding is, is dan vanwege de milieuhygiënische binding van ondergeschikt belang.

3.5 Aantal overdekte winkelcentra die een inrichting zijn

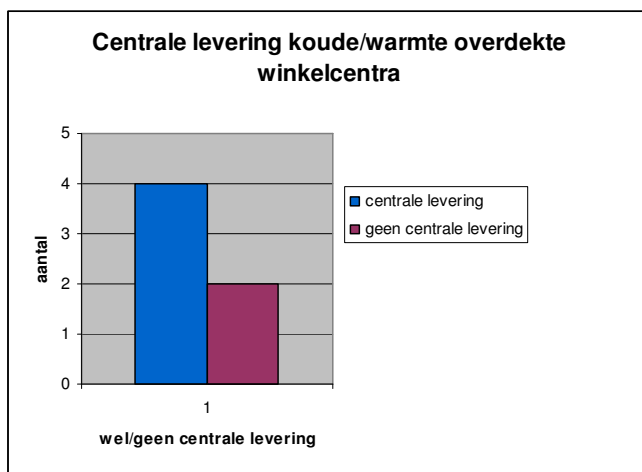
3.5.1 Aantal overdekte winkelcentra in Nederland

Het aantal winkelcentra bedraagt 976 (bron: Nederlandse Raad voor Winkelcentra, 2008). Hiervan zijn er 296 geheel overdekt, 260 gedeeltelijk overdekt en 420 niet overdekt. De NRW hanteert als definitie voor winkelcentra: centra die planmatig ontwikkeld zijn, meer dan 3 verkooppunten hebben en over meer dan 250.000 m² vloeroppervlakte beschikken.

3.5.2 Aantal overdekte winkelcentra met centrale koude/warmte levering

Er is een steekproef gehouden onder zes overdekte winkelcentra, waarbij is aangenomen dat de spreiding 98% is. Uit de resultaten van de steekproef blijkt dat de praktijk heel divers is en de aanname derhalve onjuist is. Op basis van dit onderzoek kan daarom geen uitspraak voor de gehele populatie worden gedaan. De hypothese dat alle overdekte winkelcentra centraal verwarmd/gekoeld worden wordt met deze steekproef weerlegd.

De resultaten van de steekproef zijn hieronder weergegeven.

Figuur 11: Centrale levering koude/warmte overdekte winkelcentra

Om een inschatting te kunnen maken van het aantal centrale leveranciers in overdekte winkelcentra die een inrichting zijn, zou een nieuwe steekproef met een omvang van minimaal 60 moeten plaatsvinden (foutenmarge 10%, betrouwbaarheid 90%, spreiding 50%, populatie 300). De verwachting is echter dat de resultaten marginaal zullen afwijken van de resultaten van de steekproef onder 6 winkelcentra.

4 Conclusies en aanbevelingen

Dit hoofdstuk beschrijft de conclusies en aanbevelingen.

4.1 Conclusies

- 1 Het aantal bedrijven waarbij een bedrijfsvoering met open deuren van toepassing kan zijn bedraagt circa 139.000 waarvan circa 97.000 winkels en circa 42.000 horecagelegenheden.

Het aantal bedrijven waarbij een bedrijfsvoering met open deuren van toepassing kan zijn en die minder dan 50.000 kWh/jaar en/of 25.000 m³ aardgas/jaar verbruiken bedraagt circa 113.000 waarvan circa 78.000 winkels (80% van alle winkels) winkels en circa 35.000 horecagelegenheden (82% van alle horecagelegenheden).

- 2 Het aantal bedrijven waarbij volgens de resultaten van de steekproef naar schatting sprake is van een bedrijfsvoering met open deuren, bedraagt circa 68.500 (49% van de totale populatie), waarvan 59.500 (60%) winkels en 9.000 (20%) horecagelegenheden.
- 3 Binnen deze onderzoeksopzet is het niet mogelijk gebleken een schatting te maken van het aantal bedrijven met een bedrijfsvoering met open deuren die een inrichting zijn in de zin van de Wet milieubeheer en derhalve onder de zorgplicht vallen. Dit kan wel door in een steekproef het opgesteld vermogen per bedrijf te inventariseren.
- 4 Een centrale leverancier van koude en/of warmte (in een winkelcentrum) is een inrichting volgens de Wet milieubeheer. Of daarmee het winkelcentrum tot diezelfde inrichting behoort of dat de winkels zelfstandige inrichtingen zijn, wordt door de rechter niet eenduidig geïnterpreteerd en zal derhalve per geval bekeken moeten worden.
- 5 Binnen deze onderzoeksopzet is het niet mogelijk gebleken een schatting te maken van het aantal centrale leveranciers van koude en/of warmte. Dit kan wel door de steekproefomvang te vergroten van 6 naar 60 winkelcentra.

4.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen zijn tot stand gekomen na consultatie van Energiecentrum, AgentschapNL, Vereniging Leveranciers van Luchttechnische Apparaten (VLA) en Gemeente Amsterdam. Hoewel deze partijen geconsulteerd zijn, hoeven zij niet volledig achter deze aanbevelingen te staan.

Omdat bij slechts 20% van de horecagelegenheden de deur openstaat, ligt het voor de hand de inspanningen te richten op de winkels.

In nieuwe situaties kunnen bij bedrijven met een hoog verbruik maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar verplicht gesteld worden. In bestaande situaties kan in het kader van de zorgplicht aanvullend beleid met betrekking tot het juist installeren, onderhouden en gebruiken van luchtgordijnen bij een bedrijfsvoering met open deuren, in combinatie met maatregelen die het bedrijfsleven zelf voornemens is te nemen, het gewenste effect op energiebesparing opleveren.

- a. **Voor bedrijven met een energieverbruik boven de 50.000 kWh/jaar en/of boven de 25.000 m³ aardgas/jaar** geldt dat energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van maximaal 5 jaar verplicht gesteld kunnen worden.

Een automatische openende winkel deur met een luchtgordijn dat alleen actief is bij een geopende deur levert in vergelijking tot een open winkel deur met een luchtgordijn in een specifiek nader onderzochte winkelsituatie een besparing op van circa 40% op het gasverbruik. Het gaat daarbij om een relatief grote deuropening van 6 m². Bij een normale deur zal het effect kleiner zijn. Een dergelijke investering levert in een nieuwe situatie (bij nieuwbouw of bij een volledige upgrade van een bestaande winkel waarbij de pui wordt vernieuwd) een eenvoudige terugverdientijd op van 4,7 jaar (energietarieven 1 januari 2009) respectievelijk 6,5 jaar (energietarieven 1 juli 2009) en in een bestaande situatie 21 jaar (energietarieven 1 januari 2009) respectievelijk 29 jaar (energietarieven 1 juli 2009). Bij stijgende energieprijzen en de doorontwikkeling van de zelfsluitende deur zal de terugverdientijd **in een nieuwe situatie** al snel lager zijn dan 5 jaar en kan deze maatregel verplicht gesteld worden.

- b. **Voor bedrijven die een inrichting zijn**, kan in het kader van de zorgplicht aandacht gevraagd worden aan het bevoegd gezag en het bedrijfsleven voor zuinig energiegebruik. Op basis van die zorgplicht kan handhavend worden opgetreden wanneer sprake is van evidente energieverspilling. Het niet nemen van een maatregel die leidt tot 40% besparing op het gasverbruik lijkt op energieverspilling. De zorgplicht stelt echter ook dat het bedrijfsleven gehouden is maatregelen te nemen die redelijkerwijs van het bedrijfsleven kunnen worden gevergd. Een meerinvestering op een automatisch openende deur met een luchtgordijn dat alleen actief is bij een geopende deur van circa € 14.000 met een terugverdientijd van 21 respectievelijk 29 jaar (op basis van de energietarieven van 1 januari 2009 en 1 juli 2009) **in een bestaande situatie** met een open deur lijkt niet redelijkerwijs. Wel kan

in het kader van de zorgplicht aandacht gevraagd worden voor het juist installeren, onderhouden en gebruiken van luchtgordijnen. Ook kunnen gemeenten direct ingrijpen in situaties waarbij de deur open staat en geen luchtgordijn aanwezig is of het luchtgordijn voor de gevel hangt en letterlijk de buitenlucht verwarmt.

- c. **Voor bedrijven die geen inrichting zijn** is het instrumentarium beperkt tot communicatie en informatie. Deze doelgroep kan bereikt worden door ze mee te nemen in de acties die gericht zijn op bedrijven die een inrichting zijn en aangesproken worden op hun zorgplicht.

De huidige EPC-norm in het Bouwbesluit schiet tekort als bedrijven de EPC kunnen behalen door deuren met dubbele beglazing te plaatsen en de deuren tijdens openingstijden van de winkel vervolgens open laten staan. Ook na de aanpassing van de EPC in de EPG (voor nieuwbouw op 1 januari 2011 en voor bestaande bouw later) is er geen wettelijk instrumentarium beschikbaar om handhavend te kunnen optreden. In de EPG zal het feitelijk gebruik meegerekend worden en kan ook de energie-index van bestaande gebouwen worden berekend. Het feitelijk gebruik zal echter geen wettelijke status krijgen maar dient slechts informatief.

Het bedrijfsleven is voornemens zelf de volgende maatregelen te nemen:

- c. **Voorlichting**
AgentschapNL en VLA hebben tijdens de E-day op 27 april 2010 gemeentelijk toezichthouders geïnformeerd over een goed geïnstalleerd luchtgordijn. Daarnaast willen zij bij tientallen grote gemeentes bijeenkomsten organiseren, waarin winkeliers met behulp van de VLA scorekaart bewust worden gemaakt hoeveel energie ze kunnen besparen met een bestaand luchtgordijn. Tijdens proeven wordt geïnventariseerd hoeveel luchtgordijnen fout zijn geïnstalleerd bij winkels.
- d. **Luchtgordijnen Prestatiekeuring**
De VLA wil binnen 1 jaar een Luchtgordijnen Prestatie Keuring (LPK) ontwikkelen met kwaliteitseisen ten aanzien van de installatie, het gebruik en het onderhoud van luchtgordijnen. Doel hiervan is om bij bestaande luchtgordijnen een energiebesparing van 20-60% te realiseren. De prestatieborging wordt door een onafhankelijk certificatie/keuringsinstantie gewaarborgd.
- e. **Productlabelling**
In het najaar van 2010 wordt een TNO-onderzoek afgerond naar de klimaatscheidingsefficiëntie van een comfort-luchtgordijn in

laboratoriumomstandigheden. De resultaten zullen toegevoegd worden aan de productspecificaties, waardoor producten door de sector gelabeld kunnen worden op energieprestatie.

Referenties

Boeken/rapporten

- [1] Het begrip 'inrichting' in de Wet milieubeheer, Een onderzoek naar het begrip 'inrichting' als aangrijpingspunt voor milieuregelgeving, Onderzoek in opdracht van het Ministerie van VROM, Juni 2002, V.M.Y. van 't Lam en anderen
- [2] Hoofdbedrijfschap Detailhandel, Jaarboek Detailhandel 2009
- [3] Pilot energiebesparing automatische entree deur bij DA drogist, in opdracht van SenterNovem, september 2009, A.J. Kalkman en anderen
- [4] Pilotresultaten onderzoek open deuren Gemeente Amsterdam, februari 2010.

Internet pagina's

- [5] www.cbs.nl (aantal detailhandel- en horeca-ondernemingen)
- [6] www.hbd.nl (aantal winkels)
- [7] www.kenniscentrumhoreca.nl (aantal horecagelegenheden)

Organisaties

- [8] Bedrijfschap Horeca en Catering (vloeroppervlakten)
- [9] Hoofdbedrijfschap Detailhandel (winkelvloeroppervlakten)
- [10] MKB Energiecentrum (energieverbruik per branche)
- [11] Raad voor de Nederlandse Winkelcentra (aantal winkelcentra)
- [12] Vereniging Leveranciers van Luchttechnische Apparaten (vermogens luchtgordijnen)

Personen

- [13] Faarts, Chrit, Gemeente Maastricht
- [14] Dirks, Chertie, KvK Limburg
- [15] Kaiser, Waldo, Infomil
- [16] Ravesloot, Ton, MKB Nederland
- [17] Trijp, Jacques van, Energiecentrum